

Severské podivno

Michal Švec

Každý knihovník si asi povšiml, že v posledních letech se k nám ze severských literatur vedle mohutné vlny krimi románů dostávají i příběhy, které výrazně překračují hranice realistického vyprávění. Proud označovaný jako „podivno“ se na severu Evropy začal výrazněji projevoval kolem přelomu tisíciletí, a to nejprve především ve Finsku (v ostatních severských zemích pojem zatím nezdolal, nicméně u nás se uchytil mj. jako poutavý brand).

V roce 2000 vyšla románová prvotina Johanny Sinisalo *Ne před slunce západem* (česky 2003), román pojednávající o homosexuálním reklamním fotografovi, který najde opuštěné mládě trolla. Za knihu, která vedle nadpřirozené linky zpracovává i mnohá palčivá témata, obdržela autorka nejprestižnější domácí literární ocenění Finlandia. I díky tomu se fantastika pomalu, ale jistě vymanila z hájemství fandomů a vystoupala na úroveň hojně sledovaných a čtených současných románů, které promlouvají i do společenské debaty. Sama Sinisalo pak specifický nadžánr, který zahrnuje díla sci-fi, fantasy, dystopie či texty inklinující ke spekulativní fikci nebo magickému realismu, souhrnně označila slovem „suomikumma“, tedy „finské podivno“.

Úspěšní následovníci Johanny Sinisalo na sebe nenechali dlouho čekat a řada významných románů či povídek se záhy dostala i k českému čtenáři. K nejpobulárnějším autorům finského podivna u nás jistě patří Pasi Ilmari Jääskeläinen, jehož *Literární spolek Laury Sněžné* (2006, č. 2015) neunikl asi žádnému fanouškovi patřičně podivné literatury. Když si hlavní románová postava, zastupující učitelka Ella Milanová, půjčí v zaječinské knihovně *Zločin a trest*, v němž Soňa zastřelí Raskolnikova, je nasnadě, že v městečku se s knihami děje cosi nezvyklého. A nejen s knihami, ale i kolem spolku slavných spisovatelů, který vede záhadná Laura Sněžná. Na netradiční fabulaci, v níž jednu z ústředních rolí hrají samotné knihy a vyčerpávající proces jejich vzniku, navázal Jääskeläinen *Magickým průvodcem městem pod pahorkem* (2010, č. 2017), v němž se podivnosti tentokrát točí kolem filmové klasiky. A letos na podzim se můžeme v češtině těšit na autorův nejnovější román z roku 2017 *Den falešné kočky*. V rámci jediného dne plného návratů do minulosti i budoucnosti se ve fiktivním finském městě Marrasvirta místní inovátor Kaarna proplétá nástrahami výročního festivalu ve stopách své matky a odhaluje nejedno tajemství o svých blízkých i o sobě samém.

O poznání vážnější linii severského podivna představují dystopie, podávající obraz neutěšeného světa budoucnosti či alternativní přítomnosti. Lyrický příběh *Strážkyně pramene* (2012, č. 2014) Emmi Itäranta se odvíjí v militantním světě po ekologické katastrofě, v němž se voda stala nedostatkovou surovinou, dostupnou jen na příděl. *Jádro Slunce* (2013, č. 2015) již zmíněné Johanny Sinisalo si pohrává s děsivou myšlenkou šovinistické společnosti, v níž byly ženy přešlechtěny na poslušné hospodyňky.

Vedle Finska je dystopie poměrně populárním žánrem i v jiných severských zemích, kde navíc navazuje na několik význačných starších, dnes již kanonických románů, především *Kallockain* (1940, č. 1989) Karin Boyeové a *Bídné roky* Knuta Faldbakkena (1974, 1976, č. 1981). Poněkud specifickou formu současné dystopie představuje *Kafkův pavilon* (2014, č. 2017) Tonyho Samuelssona. Švédský autor v něm rozpracovává alternativní historii, kdy druhou světovou válku vyhrálo nacistické Německo, a obšírně se věnuje otázce vztahu literatury ve službách chorobné ideologie. Sociálněkritická *Dánská občanská válka 2018-2024* (2013, č. 2015) od Kaspara Collinga Nielsena je zase co do stylu vyprávění neotřelou vizí společnosti daleké budoucnosti, v níž si mnohasetletí lidé vyprávějí příběhy z války, která se odehrála prakticky v našem čase. Od autora letos vychází román *Mount Kodaň* (2010), v němž se dánská vláda rozhodne nad placatým hlavním městem vztyčit velehoru.

Severského fantasy se k českým čtenářům bohužel zatím moc nedostává. Světlou výjimkou je především dobrodružná norská trilogie od Siri Pettersenové *Havraní kruhy* (*Ódinovo dítě*, *Plíseň*, *Síla*, 2013–2015, č. 2016–2017), odehrávající se v propracovaném sousvětí s vlastní historií, mytologií i společenským řádem, který prochází významnými otřesy.

Podobně málo je do češtiny převedeno i severských fantastických povídek. Nejvýraznějším počinem na tomto poli je antologie studentských překladů *Lesní lišky a další znepokojivé příběhy* (č. 2016), jejichž sedm textů, vydaných různými autory v uplynulých třiceti letech, představuje poměrně reprezentativní průřez moderní finskou fantastikou. Se švédskou

povídkou se pak můžeme seznámit v letos vydaném výboru z tvorby Karin Tidbeckové nazvaném *Sobí hora*. Severské podivno se na police českých knihoven zkrátka dostává ve stále větší míře. Nezbyvá než doufat, že pro jeho vysoké literární hodnoty, nesporný společenský přesah, otevírání nelehkých témat a kladení závažných otázek si k němu najdou cestu i ti čtenáři, kteří jinak „podivné“ literatuře neholdují.

Kontakt na autora: michal@skandinavskydum.cz

© 2000-2010 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz